

Posudek na disertační práci

Mgr. Barbora Baronová, DiS.

Ženy o ženách. Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního dokumentu

Disertační práce Barbory Baronové je založena na rozhovorech s českými filmovými a literárními dokumentaristkami (vlastní rozhovory publikované spolu s úvodní studií jako samostatná kniha s fotografiemi Dity Pepe tvoří praktickou část práce), na jejichž základě se autorka snaží představit širší souvislosti ženské dokumentaristické praxe, zejména se pak zaměřuje, jak naznačuje podtitul, na otázky intimity tvorby. Jedná se v českém kontextu o práci unikátní svým tématem, rozsahem i zvolenými metodami, jež vnáší do uvažování o ženách-dokumentaristkách řadu nových poznatků jak z kulturního či mediálního, tak sociálního hlediska, a jejíž jednou z devíz je potenciál fungovat jako dokument sama o sobě. Rozhovory pořízené Barborou Baronovou a publikované knižně mohou posloužit pro případné další výzkumné práce jako jeden z pramenů. Teoretická část práce prokazuje systematické myšlení autorky, nadprůměrnou znalost relevantní domácí i zahraniční sekundární literatury jak historického, tak teoretického zaměření i schopnost poznatky z těchto výzkumů vztáhnout k výzkumu vlastnímu.

Celkově lze tedy hodnotit práci více než pozitivně.

V další části posudku se zaměřím na několik momentů, které pokládám za problematické, aniž bych tím však mínila jakkoli relativizovat pozitivní závěry uvedené výše.

1/ Otázka nesouměrnosti.

Autorka provedla velmi důsledné a funkční kódování rozhovorů, na němž také stojí stěžejní analytická část její práce. Vlastní analýza je užitečná, ale též problematická v tom, že se nesnaží příliš zobecňovat, respektive že zobecňuje pouze v případě některých podtémat (podkapitol). Ukazuje tak na plasticitu materiálu, současně se nicméně domnívám, že v některých případech se jedná spíše o přílišné lpění na něm. Existují pasáže, zahrnující formou rozsáhlého výčtu příklady postojů/praktik atp. dokumentaristek, které jsou odlišné jen uvedenými formulacemi, ale na obecnější rovině vykazují rysy podobnosti. Zasloužilo by se je tedy pojmenovat jako určité tendence, což se nicméně děje spíše okrajově. Text je v tomto smyslu nesouměrný - některé podkapitoly mají uspokojivý shrnutí, jiné již méně uspokojivý.

Nesouměrnost spatřuji také v hlubší analytické odvětví. Autorka se jen výjimečně (někdy ano, zde nesouměrnost) táže po důvodech a důsledcích zjištěných skutečností. Jako příklad lze uvést vzdělání dokumentaristek - to je samo o sobě velmi důležité téma, neboť, jak se domnívám na základě četby rozhovorů, u řady žen ovlivnila jejich "druhá" (či dokonce třetí) škola právě přístupy, témata, která si vybírají, současně vlastní téma dlouhodobého vzdělávání se poukazuje na touhu po poznání, touhu dozvědět se nové věci, která s dokumentaristikou vlastně je do určité míry spojená a dala by se jistě i více teoretizovat.

2/ Otázka různorodosti.

Ačkoli rozumím tomu, proč autorka volila různé metody rozhovoru s jednotlivými respondentkami (pokládat totožné otázky nevede u různých osobností a v různých situacích ke kýženým výsledkům), pohlížíme-li na knihu jako na určitý koncepční celek, některé rozhovory vyčnívají právě tím, jak jsou vedeny. A každý se pak dobírá ke zcela jiným tématům a koncům. Nejvíce patrné je to na rozhovoru s Gabrielou Kontra a Kateřinou Kačerovskou, a to nejen proto, že jde o rozhovor se dvěma autorkami

zároveň. Tento rozhovor je z většiny fixován na jedno společné dílo autorek, které pak ale rozebírá v mnohem větší podrobnosti než jak je to u děl jiných žen. U těch se naopak debata o konkrétních dílech často zužuje na jednu otázku a odpověď. Z toho pak vyplývá dojem nesouměřitelnosti jednotlivých rozhovorů a problému důsledně porovnávat jednotlivé přístupy či z rozhovorů vyvozovat obecnější závěry.. V tomto smyslu pro mne velmi vyčnívá rozhovor s Blankou Zubákovou, který až na dokumentaci záměrů a zkušeností Zubákové nemá žádný přesah a působí velmi ploše. Též rozhovor s Marií Dvořákovou trpí svou kratší délkou.

3/ Otázka definice literárního dokumentu a přiřazení konkrétních tvůrkyň k tomuto žánru.

Tato otázka mne napadala v průběhu čtení velmi často i s ohledem na to, že sama působím jako filmová historička a některé autorky literárního dokumentu, případně jimi zmiňované kolegyně (uvedené též v závěrečném výčtu) znám osobně. Tázala jsem se sama sebe, zda bych je označila jako dokumentaristky či zda by se jako dokumentaristky označily ony samy. Každá historička či socioložka přece není dokumentaristkou jen proto, že pracuje s reálnými osobami jako zdrojem pramenů. Publikuje-li současně jen jedno dílo, které má charakter "dokumentů" nejčastěji rozhovorů či vzpomínek, deníků, apod. - nemusí být ještě "dokumentaristkou". Samotný seznam žen literárních dokumentaristek proto skutečně pokládám za problematický, neboť u mnohých tvoří dílo s příznaky dokumentárnosti pouze okraj jejich tvorby. Je určité užitečné vědět, že takové dílo vzniklo, ale neznamena to, že autorka je dokumentaristka.

Toto řazení současně může ovlivnit sekundárně i poznání o praxi dokumentaristiky, protože metody historie a sociologie (např.) mohou ovlivňovat i dokumentární praxi autorek, které se primárně věnují výše uvedeným akademickým disciplínám. Na okraj poznamenávám, že se nejednalo se o dílčí pochybnost jen u žen-historiček či socioložky Linkové, ale například u Blanky Kirchner, která se, dle mého soudu, projevuje spíše v kontextu výtvarného umění a kniha jako takový (tedy literární dokument) tvoří spíše výjimku.

4/ Otázka mediální specifity. Pro mne osobně otázka nejzásadnější.

Autorka souhrnně píše o ženách dokumentaristkách, přitom médium, kterým se vyjadřují a které může do značné míry praxi zásadně ovlivňovat, příliš nereflexuje. Natáčení je zcela jiný postup, jiná praxe než psaní, je ovlivňováno jinými (kulturními, technologickými i mezilidskými kontexty) (podobně jako třeba praxe výtvarného umění u Kirchner). Domnívám se současně, že jemnější odlišování těchto specifik by umožnilo také nuancovanější pohled na popisovanou dokumentaristickou praxi.

5/ marginálie k pojmosloví: na str. 75 uváděná "nástrojová funkce" dokumentu bývá označována jako "účelová funkce" - anglicky jde o termín useful cinema.

6/ poznámka k anglickému názvu - skutečně je míněno pojmem "intimita" v češtině totéž co anglickým "disclosure"?

Celkové hodnocení

Disertační práci Barbory Baronové doporučuji k obhajobě.

Pokud se po mne žádá hodnocení, pak s hodnocením výborným.

Uvedené připomínky nechť jsou podnětem pro diskusi během obhajoby.

V Praze 21. listopadu 2019

doc. Mgr. Lucie Česálková, Ph.D.